

как стилистическое средство. Сатирики часто используют неологизмы. Эти слова очень важны для создания комического изображения и комических ситуаций. Сатирики употребляют эти слова для изображения иронического, юмористического и сатирического эффекта. Использование неологизмов позволяет писателям изображать недостатки человеческого поведения. Неологизм может дать негативную характеристику персонажу произведения. Индивидуальные авторские неологизмы имеют особенный комический эффект. Неологизмы показывают негативное видение реальности через призму видения автора.

Ключевые слова: неологизмы, лексические и семантические неологизмы, индивидуальные неологизмы, комическое, средства комического.

Kuzmich Olena. Neologism as Means of Comic. The article deals with the neologism as meaning of comic. The neologisms are the new words. They arise at the certain stage of the development of the language. The speaker understands the novelty of these words. There are lexical and semantic neologisms. The individual forms of the neologisms are created by the known language means. The author must be able to combine words very originally to choose interesting definition combine concepts that are different in the semantic and temporal plane. Neologisms can be use as a stylistic mean. The satirists and humorists use neologisms very frequently. These words are very important in the creation of the comic image and comic situations. The satirists and humorists use these words to create the ironic, humorous and satirical effect. Using of the neologisms by the writers depict shortcoming the behavior of the people. Neologisms can give the negative characteristic of the person. The individual neologisms have the special comic effect. Neologisms show the negative vision of the reality through the prism of vision of the author.

Key words: neologism, lexical and semantic neologisms, individual forms of the neologisms, comic, means of comic.

УДК 811.161.2'366.5

Наталія Лахно

АКТАНТНИЙ РОЗПОДІЛ СЕМАНТИКИ ПРЕФІКСАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ

У статті акцентовано на здатності дієслівних префіксів спрямовувати функціональну характеристику актантів у бік суб'єкта або об'єкта та визначати її. Розглянуто типи актантної характеристики, які комбінуються в межах лексико-семантичних варіантів та ілюструють взаємозв'язок між морфолого-семантичними варіантами префіксів і генеративною, акумулятивною та гібридною функціями актантів. Виявлено, що префікси можуть експлікувати аспектуальні та

фазові характеристики дієслова. З'ясовано, що акціонально-фазова організація дієслова і генеративно-аккумулятивні функції придієслівних актантів пов'язані між собою системними відношеннями: неграничність і нерезультативність корелюють із генеративною функцією актантів, а граничність і результативність – з аккумулятивною. Встановлено, що префіксальна сполучуваність відображає семне варіювання мотивуючого дієслова і є засобом експлікації сем (актуалізації), нейтралізації вихідних сем та «наведення» нових. Наголошено на тому, що спрямованість актантної характеристики префіксів також варіює залежно від багатозначності службових морфем і належності дієслова до певної лексико-семантичної групи. Проілюстровано перерозподіл актантних функцій унаслідок семантичних процесів.

Ключові слова: префіксальне дієслово, актантний розподіл семантики, генеративна функція, аккумулятивна функція, гібридна функція, актанти-поширювачі.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній лінгвістиці першочергового значення набуває вивчення проблем, пов'язаних із функціонуванням мовних одиниць, зокрема лексичних, щодо виявлення складного механізму взаємодії їхніх різнорівневих властивостей, встановлення специфіки їх узгодження з контекстом тощо. Такі завдання зумовлюють активізацію студій функціонального напрямку, одним із аспектів якого є аналіз структурно-семантичних особливостей функціонально-семантичних категорій. Найбільше зацікавлення в цій сфері становить категорія актантного розподілу семантики дієслова.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Донині розглянуто лише деякі аспекти зазначеної проблеми, порушені здебільшого в російському мовознавстві. О. М. Соколов, запропонувавши термін «актантний розподіл семантики дієслова», окреслив можливі напрями розгляду цього питання [7; 8]. Його ідеї розвинули Л. О. Іванова, Т. Д. Сергєєва (семантичний аналіз парадигм придієслівних актантів) [5], М. В. Кузнєцова (функціональні особливості придієслівних актантів, актантний розподіл семантики в лексикографічному аспекті) [1; 2], С. В. Лазарєв (особливості актантного розподілу семантики префіксальних дієслів) [3], О. В. Петров (зворотна семантика віддієслівних імен) [4] та ін. В україністиці цьому питанню присвячено лише окремі праці С. О. Соколової [9; 10].

Мета статті полягає в аналізі функціональних характеристик іменних придієслівних актантів, зумовлених семантикою префіксальних дієслів. Реалізація поставленої мети передбачає встановлення

основних типів актантної характеристики, пов'язаних з дієслівними префіксами, та визначення чинників, що впливають на варіювання актантної спрямованості префіксів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Під актантним розподілом семантики розуміють спрямування дієслівних сем у бік характеристики актантів, які посідають у складі висловлення певні синтаксичні позиції, насамперед підмета та присудка, і виконують чотири основні функції: генеративну (здатність бути джерелом зовнішньої процесної ознаки або дії), акумулятивну (здатність набувати нових якісних ознак під впливом власної активності або зовнішніх та внутрішніх сил, що не залежать від самого актанта), гібридну (генеративно-акумулятивну) та пояснювальну (функція прислівникових та дієслівних детермінантів).

На характер функцій придієслівних актантів помітно впливає морфемно розчленована семантика дієслова, оскільки морфемна спрямованість сем у бік характеристики придієслівних актантів різного синтаксичного статусу є експлікацією семної комбінаторики вихідного мотивуючого лексико-семантичного варіанта. Зокрема, формування семантики префіксів зумовлене необхідністю розчленованого аналізу функцій суб'єктних та об'єктних актантів.

Нами виділено основні типи актантної характеристики, пов'язані з дієслівними префіксами, які можуть комбінуватися в межах лексико-семантичних варіантів.

1. Генеративну характеристику суб'єктного актанта визначають префікси на позначення:

1. Орієнтації суб'єкта в просторі щодо вихідного/або кінцевого пунктів руху, у горизонтальній чи вертикальній площині, стосовно об'єкта, що має певний зовнішній та/або внутрішній об'єм та ін.: *Таким чином, поет вільно гуляв, як той козак-запорожець, котрий приїхав в рідне село із Січі...* (В. Шевчук); *Святії Архангели і Ангели ...ізійдуть на святу гору і затрубить у святу трубу* (З журналу); *Коли підпливли [ми] під міст, тихо вийшли на берег і рушили очеретами...* (І. Сенченко); *Вони зайшли за порослий хвойником горб і опинилися в кінці вулиці* (Ю. Мушкетик).

Вихідними для таких мотиватів є дієслова руху.

2. Розподілу суб'єктної дії в часі: *Слуги забігали, загомоніли, забрязкотіли ключами* (І. Нечуй-Левицький); *Дід раптом заспівав, відійшовши од мене, злившиися з темрявою* (Ю. Яновський) – початок дії;

*Виткнулась одна [бджола] у віконце, поморщилась, мов од холоду, **полазила, полазила** по вулику, знялася і **полетіла*** (Панас Мирний); *Осадчий півжиття **просидів** у заступниках міністра по кадрам* (Ю. Щербак); *Старий **покурив** біля порога, **покашляв, побурмотів** щось сам собі і пішов спати* (Григорій Тютюнник) – обмеження дії певним проміжком часу;

*Як же те дерево **відшукати**? – питає жінка* (Григорій Тютюнник); *Коли Осадчий, слабо захищаючись від Харитини, **дописав** папірця, дівчина схопила його і... **вискочила*** (М. Чабан) – закінчення дії;

Заплигнула жабка з річки на набережну траву (М. Коцюбинський); *Підскочила мати і давай на стіл збирати* (І. Нечуй-Левицький); *Зразу їй не розбереш, що добре, а що, **вибачайте, годиться в сміття викинути*** (Марко Вовчок) – одноразовий вияв дії.

3. Результативної дії активного суб'єкта зі знаряддям праці: *Син у землю заступа **встромив** і йде до хати* (П. Тичина); *Купець **ударив** брахмана **палицею по голові**, і той перетворився на золото* (М. Кадері).

II. Акумулятивну характеристику префікси спрямовують у бік суб'єктної та об'єктної групи.

1. Префікси орієнтують характеристику в бік **об'єкта**, який накопичує ознаку:

а) одиничний об'єкт набуває певних якісних ознак внаслідок відповідних дій над ним: *Цементовану підлогу в будиночку **встелили** лінолеумом, але все ж земний холод відчувався у приміщеннях* (Ю. Щербак); – *Ну, **заїздили** гнідого! Злазь, приїхали!* – *відхекувався Іскров* (О. Бойченко). Результативні префікси можуть достатньо точно вказувати на характер змін об'єкта. Наприклад, префікс *про-* – на «отримання в предметі наскрізного отвору» (***просверлити** дошку, **проломити** голову*); префікс *роз-* – на розчленування об'єкта (***розпилити** дошку*) і т. ін.;

б) дія охоплює певну кількість об'єктів: *Йонька зайшов у чиєсь подвір'я на самому краю хутора, **побудив** собак* (Григорій Тютюнник); *Солонецькі хутори були. В травні німці доценту **випалили*** (В. Козаченко);

в) створення об'єкта (дієслова існування): *Хто їй коли **збудував** нашу хату, які майстри – невідомо* (Олександр Довженко); *Ні! Їх [тварин] **створила** земля, що їй тепера дає їм поживу, Що породила своєю охотою, з власної волі* (М. Зеров).

2. Акумулятивну характеристику має **суб'єктний актант**, якщо префіксальне дієслово вказує на пасивне накопичення ознаки: *Дру-*

гого ранку, коли **висохла** роса на сонці, всіх винесено на двір (Олександр Олесь); Місто, огорнене темною хмарою, **вистигло, посіріло, зблякло** (Ю. Щерба).

III. **Суб'єктно-об'єктну характеристику** актанта із **гібридною функцією** (ознака, викликана діями суб'єкта, накопичується в самому суб'єкті) зумовлюють префіксальні дієслова на позначення:

1. Якісної зміни суб'єкта: *Коли з морської води хто-небудь би додумався варити юшку, солити тої юшки не треба* (Остап Вишня); *Жаль тільки, що влітку ночі короткі – ні тобі виспатись, ні напрацюватись для себе* (Михайло Стельмах).

2. Посесивних відношень (активність виконавця дії є джерелом отримання якісного результату): *...у серпні повинні б розпочатися ярмарки, де учні разом з батьками могли б заготувати все необхідне для нового навчального року* (З газети); *Берданку Кудрейко придбав у місті в знайомого мисливця* (О. Донченко).

Однак не всі афікси обов'язково пов'язані з певною функціональною характеристикою актантів. Як зазначає О. М. Соколов, «значна їх кількість поєднує енергетичну ознаку, замкнену на суб'єкт, і відсилає якісну ознаку до об'єкта, що її акумулює» [6, с. 20]. Отже, у разі об'єктної спрямованості семантики префікса, сема «активність суб'єкта» не погашена. Саме активність суб'єкта зумовлює пасивність об'єкта і стає причиною його утворення або якісних змін.

Деякі префікси спеціалізовані лише на певній актантній характеристиці: префікси з часовим значенням – на суб'єктній, а більшість результативних префіксів – на об'єктній.

Також актанти можуть бути співвіднесені із сирконстантами. Наприклад, префікси *про-*, *по-* в дієсловах **просидіти** (над підручниками), **побігати** (цілий день) корелюють з обставинами, не втрачаючи зв'язок з суб'єктом, що генерує дію.

Семантичні функції придієслівних актантів пов'язані з аспектуальними та фазовими характеристиками дієслова, які можуть експлікувати префікси.

Насамперед, мова йде про результативні та нерезультативні префікси.

Як засвідчує опис типів актантної характеристики префіксів, з генеративною функцією актантів корелюють здебільшого нерезультативні префікси, семантика яких орієнтована переважно на характеристику суб'єкта – виконавця дії. Це префікси зі значенням початку

дії: **по-**, **за-** (*закричати, попливти, захазяйнувати*) та обмеження дії в часі: **про-**, **по-**, **пере-**, **з-** (*побігати, поговорити, просидіти, перечекати, злетів (час)*), однократного вияву дії: **з-**, **про-** (*злавірувати, проговорити (щось)*). Такі значення не вказують на появу в актантів нових якісних ознак, а характеризують розподіл дії в часі та особливості перебігу дії. Мотивати зі значенням початку дії вказують на початок генерування дії, руху або становлення ознаки. Префіксальні дієслова зі значенням обмеження активності дії в часі описують дію, яка може довільно перериватися, закінчуватися, а дієслова однократної дії інформують про момент активності та спосіб її здійснення.

З акумулятивною функцією переважно пов'язані похідні з результативними префіксами **до-**, **пере-**, **на-**, **з-**, **в-**, **о-**, **по-**, **при-**, **роз-**, **ви-** (*добудувати будинок, перебоятися, розбудити сина, написати твір, злагодіти, врятувати бійця, ожиріти, поборонити поле, примирити супротивників, вишикувати солдат*). Такі префікси можуть диференційовано характеризувати якісну ознаку підмета або додатка (*дерево почорніло – перепрати всю білизну*).

Сема «граничність»/«неграничність», часто визначаючи префіксальну сполучуваність лексико-семантичних варіантів, зумовлює й актантну характеристику. Перше граничне значення дієслова *чорніти* «ставати, робитися чорним або чорнішим» (*сніг м'якшає і чорніє*), зумовлює акумулятивну характеристику суб'єкта й наявність префіксального мотивата *почорніти* з результативним значенням префікса. Неграничне друге значення «виділятися чорним, виднітися» (*дерево сумно чорніло*) мотивує фазовий дериват *зачорніти* з генеративною функцією суб'єкта.

Спрямованість актантної характеристики префіксів може змінюватися залежно від лексико-семантичного варіювання дієслова в цілому, багатозначності службових морфем та приналежності дієслова до певної ЛСГ.

Префіксація є засобом експлікації сем (актуалізації), нейтралізації вихідних сем та «наведення» нових.

Префіксальна сполучуваність відображає семне варіювання мотивуючого дієслова, підтримуючи актуальну сему. Тому префікси є посередниками між семантикою імен та семантикою дієслова, відображаючи семантичну узгодженість між ними.

Функцію актуалізації префікса проілюструємо на прикладі полісемантичного дієслова *бити*. Імпліцитно виражена актуалізація пев-

них сем цього дієслова в різних комунікативних умовах стає експліцитною, представленою на морфемному рівні префіксами. Наприклад, сема «розчленування» експлікована в реченні «*Розбити склянку*». Префікс *роз-* не тільки збагачує дієслово семою реалізованої граничності, але й актуалізує деструктивну сему «розчленування, знищення», спрямовуючи її в бік акумулятивної функції актанта. У фразі «*Розбити намет*» експлікованої ознаки також набуває об'єкт у результаті дії, хоч акумуляція ознаки має конструктивний характер. Конструктивну ознаку, накопичену в об'єкті, може виражати і префікс *в-*: *Вбити в голову*.

Можлива нейтралізація вихідних сем мотивуючого дієслова внаслідок префіксації. Похідні з часовими значенням «обмеження дії певним проміжком часу» втрачають зв'язок з об'єктом, який відчуває на собі дію суб'єкта, внаслідок нейтралізації семи спрямованості на характеристику акумулюючого об'єкта і актуалізації семи активності суб'єкта, пор.: *полоти огірки – пополоти цілий день*.

Подекуди префікси «наводять» результативні семи в дієсловах із неграничним характером дії. Наприклад, основні лексико-семантичні варіанти дієслів різноспрямованого руху мотивують похідні з префіксами, що характеризують рух із погляду фази його перебігу (початок, кінець, проміжний етап, одноразовий вияв) або передають різні відтінки інтенсивно-результативного руху, не змінюючи генеративну функцію суб'єкта. У вторинних лексико-семантичних варіантах цих дієслів префікси можуть експлікувати й наводити сему результативності, що зумовлює генеративно-акумулятивну функцію актанта. Порівняйте: *хлопець бігав цілий день* (генеративна функція актанта) – *хлопець вибігав собі посаду* (генеративно-акумулятивна функція, посесивне значення). Префікси активно змінюють первинний актантний розподіл семантики дієслів й інших лексико-семантичних груп (мовлення та мислення, відсубстантивних дієслів, що виражають словотвірні значення «бути кимось, уподібнюватися до когось» і «займатися певною діяльністю»), наприклад: *говорити* (генеративна функція актанта) – *заговорити когось* (акумулятивна функція актанта); аналогічно: *сидіти – відсидіти ногу, лежати – відлежати боки*.

Функціональні характеристики актантів зумовлені також полісемантичністю самих префіксів. Наприклад, префікс *ви-* у значеннях «рух зсередини назовні», «спрямування дії до певної просторової межі», «рух знизу догори» орієнтує семантику лексеми в бік актив-

ного суб'єкта, експлікуючи його генеративну функцію: *Чіпка тільки вийшов з двору, так і наліг на свої ноги* (Панас Мирний); *Марта хутенько вийшла на стежку: побачивши мене, зчервоніла і зупинилась* (Марко Вовчок); *Ми вийшли на високу скелю над рікою Кам'янка, де, як вістить легенда, лицар заснував поселення і назвав його власним ім'ям* (Валерій Шевчук).

Генеративну функцію актанта також спричиняє префікс *ви-* у значеннях «виконання дії протягом певного часу» у лексемах, мотивованих дієсловами стану та різноспрямованого руху, і дієсловах зі значенням результативної дії (сутовидова функція префікса): – *Цілий день отак виходив* (А. Головка); – *Забезпечуй оплески, бо з-під корови не вичищу* (В. Дрозд).

В аспектуальному значенні інтенсивної результативності, яке пов'язано з поширенням і впливом на певну поверхню або зі зміною об'єкта, префікс *ви-* визначає акумулятивну функцію актантів: – *Поспішайте, посуд мийте, гарно вимажіть долівку* (Олександр Олесь); – *Викохала таку корову та на свою шию! Нема, щоб як інші, якось принадити!* (М. Грушевський).

Вивчаючи актантно-орієнтований розподіл семантики дієслівних префіксів, важливо зважати на різні комбінаторні варіанти, спрямованість інших морфем. Наприклад, у реченні *Коваль розплюснув підкову* семантика префікса *роз-* пов'язана з об'єктом і фіксує результат дії, водночас суфікс *-ну-* характеризує генеративну функцію суб'єкта.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Префікси експлікують потенційні семи мотивуючого дієслова, є засобом кореляційного зв'язку між семантикою дієслова та функціями придієслівних актантів, а також важливим комунікативним засобом мови. Вони описують не лише дію, а й предмети (їхні форми, розміри, активність та пасивність). Під час визначення актантних характеристик префіксів слід враховувати лексико-семантичне варіювання дієслова в цілому, багатозначність службових морфем та приналежність дієслова до певної лексико-семантичної групи.

Явище актантного розподілу семантики допоможе пояснити закономірності появи різноманітних мовних форм (префіксальних, суфіксальних дієслів, віддієслівної лексики) та перозподіл функцій актантів у зв'язку зі зміною морфемного складу дієслова (префіксація, конфіскація, заміна суфіксів та ін.), а також розв'язати проблеми уніфікації та виведення типових формул словникових тлумачень.

Література

1. Кузнецова М. В. Актантная распределенность глагольной семантики (лексикографический аспект) / М. В. Кузнецова // Проблемы функционально-семантической грамматики : материалы Всесоюз. науч.-метод. конф. (16–17 апр. 1991 г.). – М. : РУДН, 1994. – С. 51–57.
2. Кузнецова М. В. Функциональная характеристика приглагольных актантов в позиции подлежащего : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / М. В. Кузнецова. – М., 1989. – 16 с.
3. Лазарев С. В. Субъектно-аккумулятивная адресованность семантики глагольных префиксов в современном русском языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / С. В. Лазарев. – М., 1995. – 276 с.
4. Петров А. В. Залоговая семантика в отглагольных именах русского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук / А. В. Петров. – М., 1985. – 16 с.
5. Сергеева Т. Д. Семантический анализ парадигм приглагольных актантов / Т. Д. Сергеева, Л. А. Иванова // Производное слово и способы его формирования. – М. : [б. и.], 1990. – С. 146–153.
6. Соколов О. М. Взаимосвязь фазовости и актантной функциональности в системе имплицитной морфологии русского языка / О. М. Соколов // Проблемы функционально-семантической грамматики : материалы Всесоюз. науч.-метод. конф. (16–17 апр. 1991 г.). – М. : РУДН, 1994. – С. 15–22.
7. Соколов О. М. Имплицитная морфология русского языка : [монография]. – 2-е изд., испр. и доп. / О. М. Соколов ; отв. ред. С. О. Соколова. – Нежин : ООО «Гидромакс», 2010. – 184 с.
8. Соколов О. М. Некоторые функции именных актантов в связи с семантикой русских глаголов / О. М. Соколов // Исследования лексической и грамматической семантики современного русского языка : сб. научн. тр. – Симферополь : СГУ, 1983. – С. 3–17.
9. Соколова С. О. Дієслова з постфіксом *-ся* як граматична проблема / С. О. Соколова // Мовознавчий вісник : зб. наук. пр. на пошану проф. К. Городенської з нагоди її 60-річчя. – Черкаси : [б. в.], 2000. – Вип. 8. – С. 93–100.
10. Соколова С. О. Дієслово як носій фреймової семантики / С. О. Соколова // Теоретична і дидактична філологія : зб. наук. пр. – К. : Міленіум, 2007. – Вип. 2. – С. 246–257.

References

1. Kuznetsova M. V. Aktantnaia raspredelennost glagolnoi semantiki (leksikograficheskii aspekt) / M. V. Kuznetsova // Problemy funktsionalno-semanticheskoi grammatiki : materialy Vsesoiuz. nauch.-metod. konf. (16–17 apr. 1991 g.). – M. : RUDN, 1994. – S. 51–57.
2. Kuznetsova M. V. Funktsionalnaia harakteristika priglagnolnyh aktantov v pozitsii podlezhaschego : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 / M. V. Kuznetsova. – M., 1989. – 16 s.
3. Lazarev S. V. Subiektno-akkumuliativnaia adresovannost semantiki glagnolnyh prefiksov v sovremennom russkom yazyke : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 / S. V. Lazarev. – M., 1995. – 276 s.

4. Petrov A. V. Zalogovaia semantika v otglagolnyh imenah russkogo yazyka : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk / A. V. Petrov. – M., 1985. – 16 s.
5. Sergeeva T. D. Semanticheskii analiz paradigm priglagoynyh aktantov / T. D. Sergeeva, L. A. Ivanova // Proizvodnoie slovo i sposoby ego formirovaniia. – M., 1990. – S. 146–153.
6. Sokolov O. M. Vzaimosviaz fazovosti i aktantnoi funktsionalnosti v sisteme implitsitnoi morfologii russkogo yazyka / O. M. Sokolov // Problemy funktsionalno-semanticheskoi grammatiki : materialy Vsesoiuz. nauch.-metod. konf. (16–17 apr. 1991 g.). – M. : RUDN, 1994. – S. 15–22.
7. Sokolov O. M. Implitsitnaia morfologiiia russkogo yazyka: monografiia. – 2-ye izd., ispr. i dop. / O. M. Sokolov ; vidp. red. S. O. Sokolova. – Nezhin : OOO «Gidromaks», 2010. – 184 s.
8. Sokolov O. M. Nekotoryie funktsii imennyh aktantov v sviazi s semantikoi russkikh glagolov / O. M. Sokolov // Issledovaniia leksicheskoi i grammaticheskoi semantiki sovremennogo russkogo yazyka : sb. nauch. tr. – Simferopol : SGU, 1983. – S. 3–17.
9. Sokolova S. O. Diieslova z postfiksom -sia yak gramatychna problema / S. O. Sokolova // Movoznavchyi visnyk : zb. nauk. pr. na poshanu prof. K. Horodenskoii z nagody ii 60-richchia. – Cherkasy, 2000. – Vyp. 8. – S. 93–100.
10. Sokolova S. O. Diieslovo yak nosii freimovoi semantiky / S. O. Sokolova // Teoretychna i dydaktychna filologiiia : zb. nauk. pr. – K. : Milenium, 2007. – Vyp. 2. – S. 246–257.

Ляхно Наталия. Актантное распределение семантики префиксальных глаголов. В статье акцентировано на способности глагольных префиксов направлять функциональную характеристику актантов на объект или субъект и определять её. Рассмотрены типы актантной характеристики, комбинирующиеся в пределах лексико-семантических вариантов (ЛСВ) и иллюстрирующие взаимосвязь между морфолого-семантическими вариантами префиксов и генеративной, аккумулятивной и гибридной функциями актантов. Выявлено, что префиксы могут эксплицировать аспектуальные и фазовые характеристики глагола. Выяснено, что акционально-фазовая организация глагола и генеративно-аккумулятивные функции приглагольных актантов связаны между собой системными отношениями: неграничность и нерезультативность коррелируют с генеративной функцией актантов, а граничность и результативность – с аккумулятивной. Установлено, что префиксальная сочетаемость отображает семное варьирование мотивирующего глагола и является способом экспликации сем (актуализации), нейтрализации исходных сем и «наведению» новых. Подчёркнуто, что направленность актантной характеристики префиксов также варьируется в зависимости от многозначности служебных морфем и принадлежности глагола к определенной лексико-семантической группе. Проиллюстрировано перераспределение актантных функций в результате семантических процессов.

Ключевые слова: префиксальный глагол, актантное распределение семантики, генеративная функция, аккумулятивная функция, гибридная функция, актанты-распространители.

Lakhno Natalia. Actant Distributing of Semantics of Prefixed Verbs. This study shows the capability of verbal prefixes direct functional description of actants in the line of subject or object. The models of actant characteristic are combined within bounds of lexical-semantic variants, they illustrate interconnection between morphological-semantic variants of the prefixes and generative, accumulative and hybrid functions of actants. It is stressed that prefixes can expose aspectual and phase descriptions of verb. Actional-phase organization of verb and generative-accumulative function of adverbial actants linked by the system relations: perfective and ineffectual are correlated with generative function of actants but imperfective and effectual – with accumulative function. Prefixal concord shows of semial variation of motivational verb. Prefixal concord is facilities of the explication of semes (actualization), neutralization of the derivative semes and production of the new semes. Direction of the prefix's actant characteristic relies on the polysemy of affix and belonging of verb to the definite lexical-semantic group. Data are given about redistribution of actancy function in consequence of semantic processes.

Key words: prefixal verbs, actant division of semantics, generative function, accumulative function, hybrid function, actant-dilator.

УДК 811.161.2'367.335

Тетяна Масицька

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ ЯК ДЕРИВАЦІЙНА БАЗА ПРОСТИХ УСКЛАДНЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ

У статті схарактеризовано складнопідрядні речення як дериваційну базу простих ускладнених речень. Складнопідрядне речення визначено як різновид складних конструкцій, у яких одна предикативна частина підпорядкована іншій предикативній частині за допомогою підрядного зв'язку. Вказано, що диференційною ознакою предикативних частин у складнопідрядному реченні є синтаксична нерівноправність, яка засвідчує про наявність у структурі складнопідрядного речення головної і підрядної предикативних частин. З'ясовано, що синтаксично залежна підрядна частина підпорядкована головній частині складнопідрядного речення. Проаналізовано два типи елементарних складнопідрядних речень: формально елементарні і семантично елементарні складнопідрядні речення. Зважаючи на формально-синтаксичну і семантико-синтаксичну інтерпретацію складнопідрядних речень, указано, що елементарні складнопідрядні речення становлять дериваційну базу простих ускладнених речень. Класифіковано диференціацію семантико-синтаксичних залежностей у складнопідрядних структурах.

Ключові слова: складнопідрядне речення, просте ускладнене речення, елементарне складнопідрядне речення, вихідні предикатні семантико-синтаксичні залежності.